

Nr 239.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning
angående vissa ändringar i förordningen den 3 juli
1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor m. m.; gi-
ven Stockholms slott den 5 mars 1937.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsråds-
protokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen
dels att antaga härvid fogade förslag till förordning angående vissa ändrin-
gar i förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor,
dels ock att bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen fö-
redragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Förslag

till

förordning angående vissa ändringar i förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor.

Härigenom förordnas, *dels* att i förordningen den 3 juli 1930 om jordbrukets kreditkassor¹ skall införas en ny paragraf med beteckning § 35 av den lydelse nedan sägs, *dels ock* att §§ 17, 36, 37 och 67 samma förordning skola erhålla ändrad lydelse, på sätt av det följande framgår:

§ 17.

I centralkassas stadgar skola meddelas bestämmelser av det innehåll som angives i § 18 första stycket, § 19, §§ 21—34 och § 37 andra stycket här nedan.

§ 35.

Visar sig vid uppgörande av bokslut eller eljest, att centralkassa gjort så stora förluster, att dessa överstiga en tiondel av det belopp, vartill medlemmarnas ansvarighet för centralkassans förbindelser sammanlagt uppgår, åligger det styrelsen att därom ofördröjligen såväl lämna meddelande å föreningssammanträde som underrätta länsstyrelsen, bank- och fondinspektionen samt styrelsen för jordbrukskreditkassan.

Det åligger centralkassas styrelse att, när helst anledning yppas till antagande, att centralkassan gjort förluster i den omfattning varom ovan förmäles, ofördröjligen upprätta bokslut och kalla revisorerna att granska detsamma.

Hava icke senast vid det i första stycket oförmälda föreningssammanträdet kassans förluster nedbringats under vad i samma stycke sagts, äger länsstyrelsen, efter att hava inhämtat yttrande från bank- och fondinspektionen, återkalla det för kassan meddelade godkännandet.

§ 36.

Nedgår antalet anslutna jordbrukskassor i godkänd centralkassa under tio, åligger det kassans styrelse att därom ofördröjligen underrätta länsstyrelsen och styrelsen för jordbrukskreditkassan.

Fylles ej detta antal inom två månader efter erinring om förhållandet från länsstyrelsens sida eller iakttager centralkassan icke i vad på den ankommer

¹ Senaste lydelse av §§ 36 och 67, se 1936:374.

föreskrifterna i denna förordning, eller ställer kassan sig icke till efterrättelse av bank- och fondinspektionen meddelat förbud eller föreläggande, eller handhavas eljest kassans angelägenheter på ett sätt, som är ägnat att rubba förtroendet till kassan, kan godkännandet av länsstyrelsen återkallas.

§ 37.

Har länsstyrelsen återkallat godkännandet för centralkassa, skall genom länsstyrelsens försorg ofördröjligen göras anmälan därom hos styrelsen för jordbrukskreditkassan och hos bank- och fondinspektionen samt underrättelse om förhållandet kungöras i den stads tidning, där länsstyrelsen har sitt säte, eller, om flera tidningar där utgivas, i den av dessa, där allmänna påbud för staden vanligen meddelas, ävensom, där kassans styrelse har sitt säte å annan ort, i en tidning å denna ort.

Sedan godkännandet återkallats, skall centralkassan vara pliktig träda i likvidation, så snart beslutet härom vunnit laga kraft.

§ 67.

Träder centralkassa eller jordbrukskassa i likvidation, äger bank- och fondinspektionen förordna ombud, som har att närvara vid likvidatorernas sammanträden, med rätt att yttra sig till protokollet, samt att i övrigt övervaka likvidationen.

Likvidatorerna skola bereda ombudet tillfälle att när som helst inventera centralkassans eller jordbrukskassans kassa och övriga tillgångar samt granska kassans alla böcker, räkenskaper och andra handlingar, och må av ombudet begärd upplysning angående förvaltningen ej av likvidatorerna förvägras.

Kassans egendom får ej avyttras under hand på andra villkor än som ombudet godkänner. Ombudet må ej utan synnerliga skäl motsätta sig av likvidatorerna ifrågasatt försäljning.

Bank- och fondinspektionen äger under likvidationen i avseende å likvidatorer och föreningssammanträde enahanda befogenhet, som, innan kassan trätt i likvidation, enligt denna förordning tillkommer inspektionen beträffande styrelse och föreningssammanträde.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1937.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 5 mars 1937.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför:

Jordbrukets kreditkasserörelse är i huvudsak reglerad genom dels lagen den 26 juni 1936 (nr 373) med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit och dels förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor med däri genom förordningar den 3 juni 1932 (nr 166), den 22 juni 1934 (nr 324) och den 26 juni 1936 (nr 374) vidtagna ändringar.

I samband med antagandet av bland annat nämnda lag och förordningen 374/1936 hemställde riksdagen i skrivelse den 16 juni 1936 (nr 340) — under åberopande av sammansatta banko- och jordbruksutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition den 30 april 1936 (nr 249) med förslag till förenämnda lag m. m. — att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående frågan under vilka förhållanden centralkassa skulle vara skyldig att träda i likvidation samt för 1937 års riksdag framlägga förslag till erforderliga bestämmelser i ämnet.

Genom beslut den 26 juni 1936 uppdrog Kungl. Maj:t åt styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan att verkställa den av riksdagen begärda utredningen. Med skrivelse den 16 december 1936 har styrelsen överlämnat utredning med förslag till lagstiftning i ämnet. Över styrelsens förslag hava yttranden avgivits den 14 januari 1937 av bank- och fondinspektionen och den 18 februari 1937 av fullmäktige i riksgäldskontoret.

Under punkterna 111 och 112 i nionde huvudtiteln av statsverkspropositionen till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t hemställt, att riksdagen måtte i avbidan på den proposition i ämnet som kunde varda riksdagen förelagd beräkna för nästa budgetår till jordbrukets kreditkassor dels under förstnämnda punkt för revision av jordbrukskasserörelsen m. m. ett reservationsanslag av 60,000 kronor, dels ock under sistnämnda punkt för förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen ett förslagsanslag av 400,000 kronor. Enligt vad jag anförde i samband med berörda hemställan pågick angående anslagen berörande frågor viss utredning. Denna är numera avslutad. Jag anhåller nu att få underställa Kungl. Maj:t förenämnda spörsmål,

därvid jag först till behandling upptager frågan om skyldighet för central-kassa att träda i likvidation.

Innan jag närmare ingår på styrelsens för jordbrukskreditkassan förslag torde jag något få erinra om gällande bestämmelser rörande jordbrukets kreditkasserörelse.

Den kreditorganisation, varom här är fråga, består av jordbrukskassor såsom lokalorgan, centralkassor för jordbrukskredit, utgörande sammanslutningar av jordbrukskassor, till vilka sammanslutningar jordbrukskassorna skola vara anslutna, samt, såsom ett för hela kasserörelsen gemensamt centralorgan, svenska jordbrukskreditkassan.

Svenska jordbrukskreditkassan har till ändamål att driva lånerörelse genom att lämna kredit åt centralkassorna, öva kontroll och tillsyn över sådana kassor och till dem anslutna jordbrukskassor samt verka för jordbrukskasserörelsens befrämjande och utveckling i allmänhet. Det för jordbrukskreditkassans lånerörelse erforderliga kapitalet anskaffas genom upplåning. Såsom grundfond för jordbrukskreditkassan har staten ställt till förfogande $4\frac{1}{2}$ % obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida.

Centralkassorna och jordbrukskassorna äro ekonomiska föreningar med begränsad personlig ansvarighet. Jordbrukskassorna hava till uteslutande syfte att bereda kredit åt sina medlemmar, och centralkassornas väsentliga ändamål är att främja de anslutna jordbrukskassornas gemensamma syfte. För att jordbrukskassa skall kunna erhålla kredit från centralkassa liksom för att centralkassa i sin ordning skall kunna få kredit från svenska jordbrukskreditkassan fordras, att den kreditsökande kassan vunnit godkännande av länsstyrelsen i det län, där kassans styrelse har sitt säte. Godkännande lämnas allenast under förutsättning, att kassan uppfyller vissa angivna krav väsentligen avseende innehållet i dess stadgar.

Medlemskap i jordbrukskassa kan vinnas av varje i Sverige bosatt svensk undersåte, som är ägare eller innehavare av jordbruksfastighet eller därmed likställd fastighet, eller här i landet registrerat aktiebolag, som har till ändamål att idka jordbruk ävensom vissa funktionärer vid kassan och central-kassan. Jordbrukskassa skall bestå av minst femton medlemmar.

Delaktigheten i jordbrukskassa beräknas med hänsyn till fastighetens jordbruksvärde enligt gällande taxering. Brukare av jordbruksfastighet, belägen inom kassans verksamhetsområde, får vara delaktig i kassan med högst en andel för varje fullt tal av 500 kronor av nämnda jordbruksvärde hos fastigheten. Om fastighet upplåtits till annan för brukande, kunna ägaren och brukaren var för sig vinna delaktighet till högst en andel för varje fullt tal av 1,000 kronor av jordbruksvärdet. Med jordbruksfastighet likställas vissa andra därmed jämförliga fastigheter.

Jordbrukskassamedlems insats är fastställd att utgöra minst 5 kronor för varje andel, varav minst 2 kronor skola kontant inbetalas och återstoden inom tre år efter tecknandet.

Medlems personliga ansvarighet är enligt 1930 års förordning bestämd så-

lunda, att den icke må understiga 50 kronor för varje andel. Medlemmarna skola vid behov vara underkastade uttaxering intill visst i stadgarna bestämt belopp, som enligt gällande författning ej må vara högre än 10 kronor för andel och år. Jordbrukskassas utlåningsrörelse är begränsad att allenast avse medlemmarna.

Tidigare hade jordbrukskassa under särskilda förutsättningar rätt till inlåning i vissa former. Enligt 1930 års förordning får sådan kassa icke för egen räkning driva inlåningsrörelse men kan såsom ombud för den centralkassa, till vilken jordbrukskassan är ansluten, mottaga medel för insättning hos centralkassan.

Till centralkassa skola vara anslutna minst 10 jordbrukskassor inom centralkassans verksamhetsområde med ett sammanlagt insatsbelopp i centralkassan å minst 1,500 kronor. Ursprungligen kunde endast jordbrukskassor vara medlemmar av centralkassa, men år 1918 vidtogs häri den jämkningen, att även andra inom centralkassans verksamhetsområde lokaliserade ekonomiska föreningar, vilka hava till ändamål befördandet av jordbrukets eller någon till jordbruket hörande binärings utveckling eller tillgodogörandet av genom jordbruket med tillhörande binärings vunnna produkter, kunna bli medlemmar i centralkassa. År 1925 meddelades vissa bestämmelser angående dylika medlemmars insatsbelopp och den omfattning, i vilken de skulle få ingå i centralkassa. Till en början gällde ifrågavarande medgivande endast sådana föreningar, vilkas medlemmar voro personligen ansvariga för föreningens förbindelser. Enligt 1932 års förordning i ämnet kunna även andra ekonomiska föreningar bli medlemmar i centralkassa.

Vid inträdet i centralkassa skall jordbrukskassa för varje i sistnämnda kassa tecknad andel teckna en insats av 50 öre i centralkassan. Insats skall inbetalas kontant.

Jordbrukskassa ansvarar för centralkassans förbindelser med 50 kronor för varje i jordbrukskassan tecknad andel. Jordbrukskassa skall vid behov vara underkastad uttaxering intill visst belopp, högst 3 procent för år räknat av kassans ansvarighet för centralkassans förbindelser.

Centralkassa får ej bereda kredit åt andra än sina medlemmar.

Vad angår förenämnda andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor skola de vid anslutning till centralkassa ingå med högst en andel för varje fullt tal av 50 kronor av så stor del av föreningens tillgångar utöver skulderna, som motsvarar föreningens insatskapital jämte egna fonder av sådan beskaffenhet, att de icke kunna anlitas utan därom för varje gång å föreningsammansträde fattat beslut. Insats skall utgöra 5 kronor för varje föreningens andel i centralkassan. Föreningen ansvarar för centralkassans förbindelser med 50 kronor för varje andel, föreningen äger i kassan.

I motsats till jordbrukskassa äger centralkassa driva inlåning från allmänheten. Centralkassa äger av allmänheten mottaga medel till förräntning å sparkasseräkning, depositionsräkning och kapitalräkning samt checkräkning. För sparkasseräkning är insättningsmaximum bestämt till 4,000 kronor. Centralkassas inlåning å bankmässiga räkningar må icke överskrida ett belopp,

motsvarande tre gånger den ansvarighet, som de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna sammanlagt hava för centralkassans förbindelser, Kungl. Maj:t dock obetaget att, där skäl därtill äro, medgiva att inlåningen må uppgå till ett belopp, motsvarande fyra gånger nämnda ansvarighet.

Enligt de av riksdagen 1936 antagna bestämmelserna skola jordbrukskreditkassan, centralkassorna och jordbrukskassorna stå under tillsyn av bank- och fondinspektionen.

Rörande skyldighet för jordbrukskreditkassan, centralkassorna och jordbrukskassorna att träda i likvidation och förfarandet därvid gäller i huvudsak följande.

I fråga om jordbrukskreditkassan stadgas i § 15 av 1930 års förordning, att Kungl. Maj:t förordnar om kassans trädande i likvidation och om förfarandet därvid. De obligationer, som staten ställt till förfogande såsom grundfond för jordbrukskreditkassan, må vid likvidation tagas i anspråk allenast i den mån annan tillgång saknas, som svarar för kassans förbindelser. Rörande användningen av vad som vid likvidationen återstår av kassans tillgångar, efter det skulderna blivit guldna, bestämmer Kungl. Maj:t.

För centralkassa gäller enligt § 37 i 1930 års förordning att, om godkännandet från det allmännas sida återkallas i den ordning, som i § 36 sägs, kassan skall vara pliktig träda i likvidation, så snart beslutet härom vunnit laga kraft. I § 36 första stycket stadgas om förutsättningarna för återkallelse. Nedgår antalet anslutna jordbrukskassor i godkänd centralkassa under tio, åligger det kassans styrelse att därom ofördröjligen underrätta länsstyrelsen och styrelsen för jordbrukskreditkassan. Fylles ej detta antal inom två månader efter erinring om förhållandet från länsstyrelsens sida eller iakttager centralkassan icke i vad på den ankommer föreskrifterna i förordningen, eller ställer kassan sig icke till efter rättelse av bank- och fondinspektionen meddelat förbud eller föreläggande, eller handhavas eljest kassans angelägenheter på ett sätt, som är ägnat att rubba förtroendet till kassan, kan godkännandet av länsstyrelsen återkallas. Enligt andra stycket av samma paragraf skall, om godkännandet för centralkassan återkallats, genom länsstyrelsens försorg ofördröjligen göras anmälan därom hos styrelsen för jordbrukskreditkassan och hos bank- och fondinspektionen samt underrättelse om förhållandet kungöras i den stads tidning, där länsstyrelsen har sitt säte, eller, om flera tidningar där utgivas, i den av dessa, där allmänna påbud för staden vanligen meddelas, ävensom, där kassans styrelse har sitt säte å annan ort, i en tidning å denna ort.

Vad slutligen jordbrukskassa angår skall även sådan kassa enligt § 55 i 1930 års förordning vara pliktig att träda i likvidation, om godkännandet för kassan återkallas. Detta kan enligt samma paragraf ske, om antalet medlemmar i jordbrukskassa nedgår under femton, och i övrigt under motsvarande förutsättningar, som nyss angivits med avseende å centralkassa. Jordbrukskassa skall även träda i likvidation, i händelse godkännandet enligt § 39 i förordningen förfallit på grund av att kassan icke inom sex månader efter godkännandet vunnit anslutning till centralkassa eller jordbrukskassan jäm-

likt § 54 blivit utesluten ur centralkassa med anledning av uraktlåtenhet att ställa sig centralkassans anvisningar till efterrättelse m. m.

Bestämmelserna i §§ 36 och 55 kompletteras av föreskrifter i § 65, enligt vilka bank- och fondinspektionen, om centralkassa eller jordbrukskassa underlåter att ställa sig till efterrättelse av inspektionen meddelat förbud eller föreläggande eller eljest handhar sina angelägenheter på sätt, som är ägnat att rubba förtroendet till densamma, äger göra anmälan därom hos vederbörande länsstyrelse med anhållan om återkallelse av det för kassan meddelade godkännandet.

I § 67 förordningen om jordbrukets kreditkassor finnes slutligen för fall, att centralkassa eller jordbrukskassa träder i likvidation, föreskrivet, att bank- och fondinspektionen under denna äger i avseende å likvidatorer och föreningssammantråde enahanda befogenhet, som, innan kassan trätt i likvidation, enligt förordningen tillkommer inspektionen beträffande styrelse och föreningssammantråde.

Till följd av att såväl centralkassor som jordbrukskassor utgöra ekonomiska föreningar med begränsad personlig ansvarighet, äga stadgandena i lagen den 22 juni 1911 (nr 55 s. 1) om ekonomiska föreningar, i viss utsträckning, jämväl giltighet i fråga om nyssnämnda kassor. I 46—64 §§ i denna lag meddelas bestämmelser om sådan förenings likvidation och upplösning. Till en början angivas där vissa förhållanden, som skola föranleda likvidation. Enligt 46 § gäller sålunda att, om ekonomisk förenings verksamhet finnes vara lagstridig eller uppenbart osedlig, rätten äger, på ansökning av ombud, som justitiekanslern eller länsstyrelsen förordnar att sådan talan utföra, förklara föreningen skyldig att träda i likvidation. I sådant fall skall rätten förordna en eller flera likvidatorer att verkställa likvidationen. Vidare stadgas i 47 § att, om ekonomisk förening saknar till föreningsregistret anmäld, behörig styrelse, föreningsmedlem eller borgenär, så ock envar annan, vars rätt kan vara beroende därav, att någon finnes som äger företräda föreningen, är berättigad att hos rätten eller domaren göra ansökning, att föreningen må förklaras skyldig att träda i likvidation. Styrkes efter viss kungjord tid, att anmärkta förhållandet fortfar, skall rätten förklara, att föreningen skall träda i likvidation, och förordna en eller flera likvidatorer att verkställa densamma. Ekonomisk förening skall enligt 48 § också träda i likvidation, då antalet föreningsmedlemmar nedgått under fem och tillräckligt antal medlemmar ej inträtt inom tre månader eller då förhållande inträffat, på grund varav enligt bestämmelse i stadgarna föreningen skall upphöra med sin verksamhet. Har sådant förhållande inträffat, som jämlikt bestämmelse i 48 § påkallar likvidation, och anmäles ej inom en månad därefter till föreningsregistret, att föreningen trätt i likvidation, skall rätten, på ansökan av föreningsmedlem eller styrelseledamot och efter föreningens hörande, förklara, att föreningen skall träda i likvidation, och skall rätten förelägga föreningen att inom viss tid, ej understigande en månad, utse en eller flera likvidatorer vid äventyr att förordnande i sådant hänseende eller eljest meddelas av rätten. Slutligen kan föreningen frivilligt besluta att träda i likvidation. För sådant be-

sluts giltighet fordras enligt 43 § viss kvalificerad majoritet bland föreningsmedlemmarna. — Övriga i lagen om ekonomiska föreningar meddelade bestämmelser om förenings likvidation och upplösning hava i stort sett avseende å likvidatorernas kvalifikationer och åligganden samt förfarandet vid likvidation, fördelning av överskott efter likviderad förening m. m. Dessa bestämmelser överensstämma i det väsentliga med motsvarande föreskrifter i lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse och lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker.

Svenska jordbrukskreditkassans styrelses förslag innebär, att rörande centralkassas skyldighet att träda i likvidation, då större förluster drabbat kassan, skola i huvudsak gälla följande bestämmelser.

Visar sig vid uppgörande av bokslut eller eljest, att centralkassa gjort så stora förluster, att dessa överstiga en femtedel av det belopp, vartill medlemmarnas ansvarighet för centralkassans förbindelser sammanlagt uppgår, skall det åligga styrelsen att därom ofördröjligen såväl lämna meddelande å föreningsammansammanträde som underrätta länsstyrelsen och styrelsen för jordbrukskreditkassan. Det skall åligga kreditkassans styrelse att, när helst anledning yppas till antagande, att centralkassan gjort förluster i den omfattning varom nyss sagts, ofördröjligen upprätta bokslut och kalla revisorerna att granska detsamma. Hava icke senast vid det nyss omförmälda föreningsammansammanträdet kassans förluster nedbringats under en femtedel av det belopp, vartill medlemmarnas ansvarighet för kassans förbindelser sammanlagt uppgår, äger länsstyrelsen, efter att hava inhämtat yttrande från bank- och fondinspektionen, återkalla det för kassan meddelade godkännandet.

Dessa bestämmelser äro enligt förslaget upptagna i § 35 av 1930 års förordning, vilken paragraf enligt förordningen 374/1936 upphörde att gälla.

Enligt förslaget är icke avsett att göra ändring i övriga föreskrifter rörande återkallande av godkännande för centralkassa, varom stadgas i § 36 första stycket. De för närvarande i § 36 andra stycket upptagna bestämmelserna angående anmälan och kungörande om återkallandet hava i förslaget överflyttats såsom ett första stycke till § 37, varefter såsom ett andra stycke i denna paragraf i nära anslutning till paragrafens nuvarande lydelse stadgats, att, sedan godkännande återkallats, centralkassa skall vara pliktig träda i likvidation, så snart beslutet härom vunnit laga kraft.

Rörande likvidationsförfarandet upptages i förslaget följande.

Är centralkassa eller jordbrukskreditkassa på grund av bestämmelserna i § 37 eller 55 pliktig att träda i likvidation, skall å föreningsammansammanträde en eller flera likvidatorer väljas att verkställa likvidationen. I stadgandena må kunna bestämmas, att en eller flera likvidatorer skola på annat sätt utses att jämte de å föreningsammansammanträde valda deltaga i likvidationen. Utser kassan ej likvidatorer, då godkännandet för kassan återkallas, ankommer det på länsstyrelsen att utse en eller flera likvidatorer. Under tiden intill dess sådant skett, svara de, som med vetskap om återkallandet deltaga i beslut om fortsättande av kassans verksamhet eller handla å dess vägnar, för

uppkommande förbindelser, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld. Om centralkassas och jordbrukskassas likvidation skall, utöver bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar, gälla, att kassans egendom ej må avyttras under hand på andra villkor än som det av bank- och fondinspektionen enligt § 67 förordnade ombudet godkänt. Ombudet må ej utan synnerliga skäl motsätta sig av likvidatorerna ifrågasatt försäljning. Nu omförmälda stadganden rörande likvidationsförfarandet hava i förslaget upptagits i en ny paragraf, § 59 a.

I § 67 av 1930 års förordning hava vidare rörande likvidationsförfarandet upptagits — förutom den däri nu upptagna bestämmelsen, att bank- och fondinspektionen äger under likvidationen i avseende å likvidatorer och föreningssammantråde enahanda befogenhet som, innan kassan trätt i likvidation, enligt förordningen tillkommer inspektionen beträffande styrelse- och föreningssammantråde — bestämmelser i följande avseenden. Bank- och fondinspektionen skall, för den händelse centralkassa eller jordbrukskassa träder i likvidation, äga förordna ombud, som har att närvara vid likvidatorernas sammanträden med rätt att yttra sig till protokollet samt att i övrigt övervaka likvidationen. Likvidatorerna skola bereda ombudet tillfälle att när som helst inventera centralkassans eller jordbrukskassans kassa och övriga tillgångar samt granska kassans alla böcker, räkenskaper och andra handlingar. Av ombudet begärd upplysning angående förvaltningen må ej av likvidatorerna förvägras. Ombudet skall i frågor av vikt samråda med styrelsen för jordbrukskreditkassan eller, då fråga är om jordbrukskassas likvidation, med styrelsen för vederbörande centralkassa.

Enligt styrelsens för jordbrukskreditkassans förslag äro de nya bestämmelserna avsedda att träda i kraft den 1 juli 1937.

Jag torde härefter få övergå till en redogörelse för styrelsens för svenska jordbrukskreditkassan *motivering* till sitt förslag.

Jordbrukskreditkassans styrelse har till en början berört frågan huruvida en komplettering av bestämmelserna rörande jordbrukskreditkassans likvidation vore erforderlig. Härutinnan har styrelsen anfört.

Enligt styrelsens mening funnes icke tillräcklig anledning att göra ändring i eller komplettera den nuvarande bestämmelsen i § 15 av förordningen om jordbrukets kreditkassor, enligt vilken Kungl. Maj:t hade att förordna om jordbrukskreditkassans trädande i likvidation och om förfarandet därvid. Några likvidationsbestämmelser hade icke ansetts behöfliga för de med jordbrukskreditkassan jämförliga centralorganen för de halvofficiella hypoteksinstitutionerna. Sätillvida syntes för jordbrukskreditkassans vidkommande ännu mindre än för dessa andra inrättningar några dylika bestämmelser vara erforderliga, som jordbrukskreditkassan icke vände sig till allmänheten i sin medelsanskaffning utan verkställde sin upplåning hos större kapitalplacere, vilka själva kunde bedöma sina risker utan särskilda säkerhetsbestämmelser i lagstiftningen. Ej heller hade riksdagen i sin skrivelse nr 340/1936 ifrågasatt någon komplettering av bestämmelserna om jordbrukskreditkassans likvidation.

Såsom allmän motivering för förslaget har styrelsen för jordbrukskreditkassan anfört i huvudsak följande.

Då centralkassorna numera ägde mottaga insättningar från allmänheten, borde dessa kassor lika väl som bankaktiebolagen och sparbankerna bliva underkastade bestämmelser om skyldighet att träda i likvidation, när sådan kassas ställning mera avsevärt försämrades och dess möjlighet att göra rätt för sig gentemot fordringsägarna härigenom äventyrades. I någon mån kunde bestämmelser i förevarande ämne också vara motiverade av hänsyn till centralkassornas medlemmar, jordbrukskassor och till centralkassorna anslutna jordbruksekonomiska föreningar, vilka vore ansvariga för centralkassornas förbindelser. En centralkassa borde icke utan inskränkning få fortsätta sin verksamhet, om denna bedreves på sådant sätt, att medlemmarnas ansvarighet kunde befaras behöva tagas i anspråk i en alltför stor omfattning. Slutligen kunde staten, som stode i visst ansvar för centralkassornas förbindelser, hava intresse av att en centralkassa icke finge fortsätta en förlustbringande verksamhet.

Styrelsen för jordbrukskreditkassan har såsom motivering för de i förslaget, § 35, upptagna bestämmelserna rörande skyldighet för centralkassa att träda i likvidation anfört följande.

För bedömandet av vilka bestämmelser som borde meddelas i förevarande ämne, vore det lämpligt att beakta, vad som härutinnan gällde beträffande bankaktiebolag och sparbanker. Enligt 25 § sparbankslagen finge sparbank inlåna penningar — här inräknades även upplåning — dels till ett belopp, för vilket full täckning hos sparbanken funnes i kontanter, banktillgodohavanden, fullgoda obligationer och vissa därmed jämställda värdepapper, kommunlån eller lån, för vilka säkerheten utgjordes av in-teckning inom hälften av senast fastställda taxeringsvärdet uti annan i stad, köping eller municipalsamhälle belägen fastighet än industrifastighet eller uti jordbruksfastighet å landet, därvid i taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, vilken ej vore försedd med för jordbrukets bedrivande nödiga åbyggnader, icke finge inräknas värdet av växande skog, dels ock därutöver till ett belopp av högst tolv och en halv gånger sparbankens fonder. I intet fall finge dock inlåningen med avdrag av sparbankens kontanter och banktillgodohavanden överstiga femtio gånger sparbankens fonder. Om rubbning uppstått i det förhållande, som sålunda skulle förefinnas emellan sparbanks fonder och dess inlåning, förelade länsstyrelsen sparbanken att vidtaga rättelse. Underlåte sparbanken att ställa sig till efterrättelse sådant föreläggande, ägde länsstyrelsen enligt 58 § sparbankslagen förordna, att sparbanken genast skulle träda i likvidation. Vad bankaktiebolagen anginge stadgades i 91 och 92 §§ banklagen att, om vid uppgörande av bokslut eller eljest visade sig, att bankaktiebolag gjort sådana förluster, att tio procent av grundfonden förlorats, och om icke genom tillskott av aktieägare grundfonden återställdes till sitt behöriga belopp, bolaget skulle träda i likvidation.

Den uppgift att trygga kreditinrättningarna och deras fordringsägare mot fjöjderna av inträffande förluster, vilken hos bankaktiebolagen och sparbankerna tillgodosåges genom dessas fonder, vore hos centralkassorna till väsentlig del tillgodosedd genom medlemmarnas ansvarighet för centralkassornas förbindelser. Denna ansvarighet utgjorde för såväl jordbrukskassor som andelsföreningar femtio kronor för varje andel, som sådan medlem hade i vederbörande centralkassa. Fullgörandet av centralkassornas förbindelser tryggades dessutom av centralkassornas fonder — vilka dock hittills icke nått någon mera betydande storlek — och vidare av centralkassornas möjlighet att obero-

ende av medlemmarnas nyss omförmälda ansvarighet å dessa uttaxera intill visst i stadgarna bestämt belopp för år räknat, dock högst tre procent av varje medlems ansvarighet för centralkassans förbindelser, alltså högst en krona femtio öre för andel. Slutligen hade staten ställt viss garanti för fullgörandet av varje centralkassas förbindelser, med undantag av kassans skuld till jordbrukskreditkassan. Dessa garantier hade formen av hos riksbanken deponerade svenska statens obligationer till belopp, som bestämdes av Kungl. Maj:t under iakttagande av att beloppet finge högst motsvara tjugo procent, med avrundning av beloppet uppåt till jämnt hundratusental kronor, av kassans upplåning enligt senast upprättade bokslut samt att beloppet icke finge i något fall överstiga 1,000,000 kronor eller understiga 100,000 kronor. Sålunda ställd garanti för en centralkassa finge på särskilt angivna villkor anlitas till täckande av fordringar, i den mån kassans egna tillgångar, de belopp inräknade, som på grund av medlemmarnas i kassan ansvarighet för dess förbindelser kunde från dem uttaxeras, därtill visade sig otillräckliga.

Med hänsyn till den roll, som medlemmarnas ansvarighet spelade för centralkassorna, ansåge styrelsen de likvidationsregler, varom nu vore fråga, böra grundas på omfattningen av ifrågavarande ansvarighet. Denna borde därvid betraktas såsom en motsvarighet till sparbankernas och bankaktiebolagens fonder. Med utgångspunkt härifrån syntes böra prövas, huruvida någon av de förut omförmälda, i sparbanks- och banklagarna förekommande likvidationsgrunderna borde göras tillämplig även på centralkassorna. Vad först anginge den i sparbankslagen upptagna regeln, enligt vilken en sparbanks fonder ej finge understiga vissa relationstal i förhållande till in- och upplåningen, kunde erinras om att redan nu funnes en i viss mån jämförlig regel i förordningen om jordbrukets kreditkassor. Enligt § 31 finge nämligen centralkassas inlåning å bankmässiga räkningar icke överskrida ett belopp, motsvarande tre gånger den ansvarighet, som de till centralkassan anslutna jordbrukskassorna sammanlagt hade för centralkassans förbindelser, Kungl. Maj:t dock obetaget att, där skäl därtill vore, medgiva, att inlåningen finge uppgå till ett belopp, motsvarande fyra gånger nämnda ansvarighet. Vid ett åsidosättande av dessa föreskrifter trädde den förut omförmälda bestämmelsen i § 36 i tillämpning, på grund varav centralkassa kunde bli skyldig att träda i likvidation, om kassan icke iakttog föreskrifterna i förordningen. Då nyssnämnda bestämmelser för centralkassorna emellertid endast hade avseende å inlåningen men ej å den för dessa kassor ofta lika viktiga upplåningen, kunde bestämmelsen i fråga icke erbjuda samma garantier som förutnämnda bestämmelse för sparbankerna. Härför skulle erfordras, att även upplåningen för centralkassorna begränsades i förhållande till medlemmarnas ansvarighet. En sådan begränsning hade föreslagits av jordbrukskreditutredningen i dess den 18 juli 1935 avgivna betänkande med förslag till förordning om jordbrukets kreditkassor m. m. Förslaget i denna del hade emellertid icke beaktats i samband med de ändringar i författningarna för jordbrukskasserörelsen, som genomförts enligt beslut vid 1936 års riksdag. Det syntes styrelsen med hänsyn härtill icke vara lämpligt att nu ifrågasätta någon begränsning av förevarande art. Härmed förfölle även möjligheten att för centralkassorna införa någon likvidationsgrund av samma innebörd som den, vilken enligt sparbankslagen gällde med avseende å fondernas förhållande till in- och upplåningen.

I stället hade styrelsen upptagit till övervägande, om icke den i banklagen tillämpade principen om skyldighet för bankaktiebolag att träda i likvidation, om dess förluster överstege viss del av grundfonden, lämpligen kunde tagas till förebild för motsvarande bestämmelser för centralkassorna. Såvitt styrelsen kunde finna, borde detta med fördel kunna ske. Som redan fram-

hållits fyllde centralkassemedlemmarnas ansvarighet väsentligen samma uppgift som bankaktiebolagens fonder. Om en centralkassa gjort så stora förluster, att det på grund härav måste anses nödvändigt att taga i anspråk en mera väsentlig del av medlemmarnas ansvarighet, vittnade detta i allmänhet om att kassans ställning vore så svag, att det låge i såväl insättarnas som medlemmarnas intresse, att kassans verksamhet avvecklades, innan förlusterna ytterligare ökades.

Vad härefter anginge frågan, huru stora förluster en centralkassa borde kunna lida utan att nödgas träda i likvidation, borde till en början uppmärksammas, att en kassa, som gjort förluster, i första hand finge anses böra täcka dessa genom anlåtande av sin säkerhetsfond och av de till centralkassan anslutna andelsföreningarnas insatskapital i kassan. Vidare kunde kassan verkställa uttaxering på sina medlemmar för det löpande året, vilken uttaxering enligt det förut sagda kunde uppgå till högst en krona femtio öre för andel. Endast de förluster, som därefter återstode, borde tydligt medräknas, då det gällde att jämföra förlusternas storlek med beloppet för medlemmarnas ansvarighet. För bankaktiebolagen vore stadgat, att anledning till likvidation föreläge, om bank gjort sådana förluster, att tio procent av grundfonden förlorats. Enligt styrelsens mening borde motsvarande relationstal med avseende å förhållandet mellan centralkassas förluster och dess medlemmars ansvarighet sättas högre. Det borde beaktas, att centralkassorna hade möjlighet att, oavsett medlemmarnas ansvarighet, årligen å dessa uttaxera tre procent av ansvarsbeloppet. Vidare vore att märka, att den inlåning, som för en centralkassa medgäves vid ett visst ansvarighetsbelopp, vore lägre än den inlåning, vilken en bank med grundfond till samma belopp som nyssnämnda ansvarighetsbelopp finge mottaga. Under det att centralkassas inlåning å bankmässiga räkningar icke finge överskrida tre eller, efter särskilt medgivande, fyra gånger anslutna jordbrukskassors ansvarighet, kunde bankaktiebolags inlåning enligt 49 § banklagen uppgå ända till åtta gånger bolagets egna fonder. Det syntes skäligt, att i förevarande sammanhang viss hänsyn toges till att centralkassornas inlåning sålunda vilade å något större underlag än bankaktiebolagens inlåning. Vid överbägande av olika på frågan inverkan omständigheter hade styrelsen funnit sig böra föreslå, att centralkassa skulle kunna bli skyldig att träda i likvidation, om den gjort så stora förluster, att dessa — sedan kassans säkerhetsfond och anslutna andelsföreningars insatskapital blivit anlåtade och uttaxering verkställt för löpande året — överstege en femtedel, alltså tjugo procent, av det belopp, vartill medlemmarnas ansvarighet för centralkassans förbindelser sammanlagt uppginge. Härvid borde räknas med såväl jordbrukskassors som anslutna andelsföreningars ansvarighet.

Till belysande hur den av styrelsen nu föreslagna regeln kommer att verka i praktiken har styrelsen uppgjort följande sammanställning.

Sammanställning till belysande av innebörden av styrelsens förslag.

Centralkassor	Säkerhetsfond samt ansl. andelsför:s insatskapital	Högsta tillåtna uttax. för ett år	20 % av medlemmar-nas ansvarighet	Summa av kol. 2—4	Total utlåning	Återstående ansvarighet (80 %)		Annan utlåning än primärlån (andelskredit)	Återstående ansvarighet i relation till andelskredit %	Inlåning
						i absoluta tal	i relation till utlåningen			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Gotlands	22,000	14,000	98,000	129,000	2,448,000	372,000	15	1,529,000	24	1,067,000
Gävleborgs	104,000	44,000	293,000	441,000	8,039,000	1,172,000	15	4,499,000	26	2,728,000
Malmöhus läns ..	18,000	39,000	260,000	317,000	4,239,000	1,040,000	25	2,771,000	37	1,251,000
Mell. Norrlands ..	166,000	77,000	516,000	759,000	12,800,000	2,064,000	16	6,650,000	31	5,508,000
Mell. Sveriges ...	35,000	45,000	299,000	379,000	6,982,000	1,196,000	17	3,852,000	31	2,149,000
Mälarprovinsernas	82,000	63,000	417,000	562,000	9,335,000	1,668,000	18	4,892,000	34	2,932,000
Södra Sveriges....	255,000	90,000	597,000	942,000	9,024,000	2,388,000	26	6,449,000	37	4,454,000
Västra Sveriges ..	74,000	36,000	239,000	349,000	5,798,000	956,000	16	2,893,000	33	3,582,000
Östergötlands	60,000	67,000	445,000	572,000	6,238,000	1,780,000	29	4,631,000	38	4,365,000
Övre Norrlands ..	16,000	20,000	134,000	170,000	3,182,000	536,000	17	1,506,000	36	1,431,000
	832,000	495,000	3,293,000	4,620,000	68,085,000	18,172,000	19	39,672,000	33	29,467,000

Anm. 1. Siffrorna avse den 30 september 1936.

Anm. 2. Siffrorna i kolumn 5 utvisa, huru stora förluster de olika centralkassorna enligt föreliggande förslag kunna lida innan de nödgas träda i likvidation.

Anm. 3. Siffrorna i kolumnerna 7 och 8 utvisa, huru stora belopp som kvarstå av ansvarigheten, när centralkassans förluster uppgå till belopp, som anges i kolumn 5, och centralkassan härvid nödgas träda i likvidation.

I anslutning till denna tablå har styrelsen framhållit, att enligt vad tablån utvisade vore den av styrelsen förordade bestämmelsen tillräckligt betryggande för centralkassornas insättare och ansvariga medlemmar, samtidigt som den å andra sidan icke vore alltför sträng mot centralkassorna att framtvunga likvidation, där sådan icke vore påkallad av förhållandena.

Styrelsen för jordbrukskreditkassan har såsom motivering till sitt förslag till likvidationsbestämmelserna i § 35 av förordningen om jordbrukets kreditkassor vidare anfört:

Om det vid uppgörande av bokslut eller eljest visade sig, att centralkassa gjort så stora förluster som förut sagts, borde detta emellertid icke omedelbart medföra skyldighet att träda i likvidation. Liksom vore föreskrivet för bankaktiebolag i motsvarande situation borde den första åtgärden vara, att styrelsen ofördröjligen å föreningssammanträde lämnade meddelande om det inträffade förhållandet. Även vederbörande länsstyrelse samt styrelsen för jordbrukskreditkassan borde underrättas. Under tiden fram till föreningssammanträdet hade centralkassan ännu tillfälle att söka efter möjligheter att nedbringa förlusterna under det maximibelopp, som angåves i författningen. Såsom redan framhållits behöfde förlusterna medräknas endast i den mån desamma icke täcktes av centralkassans säkerhetsfond och anslutna andelsföreningars insatskapital och av för året tillåten uttaxering. Styrelsen hade tagit under öfvervägande, huruvida anordningar borde skapas för möjliggörande av en förstärkning av centralkassas säkerhetsfond för att dymedelst bringa rättelse i det inträffade förhållandet. Det finge erinras att det i 34 § sparbankslagen vore förutsatt, att, då det för upprätthållande av sparbanks verksamhet funnes påkallat, en särskild säkerhetsfond skulle kunna bildas genom bidrag av huvudmän eller andra. En motsvarande bestämmelse återfunnes i banklagen. Enligt 92 § i denna lag gällde, att om av aktieägare tecknades vad som erfordrades för att återställa grundfond till dess behöriga belopp, bankaktiebolag ägde, därest det sålunda tecknade beloppet omedelbart inbetalades eller därför ställdes pant eller annan säkerhet, som bankinspektionen prövade fullgod, fortsätta rörelsen. Intet hinder syntes visserligen möta att bland de bestämmelser, som skulle reglera centralkassas skyldighet att träda i likvidation på grund av lidna förluster, även införa regler angående förstärkning av kassas fonder. Dessa regler skulle härvid kunna avfattas i huvudsaklig anslutning till de för bankaktiebolagen gällande. Emellertid funne styrelsen dylika bestämmelser för centralkassornas del i praktiken betydelselösa, varför några föreskrifter i detta ämne icke upptoges i förslaget.

Om icke senast vid omförmälda föreningssammanträde centralkassas förluster nedbringats under det angivna maximibeloppet, borde länsstyrelsen hava att återkalla godkännandet för kassan. Det syntes emellertid lämpligt, att länsstyrelsen dessförinnan inhämtade yttrande i ärendet från bank- och fondinspektionen.

I fråga om det av styrelsen förordade förfarandet, §§ 59 a och 67 i författningsförslaget, har styrelsen anfört i huvudsak följande.

Om centralkassa vore skyldig att träda i likvidation, borde det åligga kassan att å föreningssammanträde välja en eller flera likvidatorer att verkställa likvidationen. I kassas stadgar borde kunna bestämmas, att en eller flera likvidatorer skulle på annat sätt, exempelvis av jordbrukskreditkassan, utses att jämte de å föreningssammanträdet valda deltaga i likvidationen. Kassan borde självfallet icke genom underlåtenhet att utse likvidatorer kunna göra skyldigheten att träda i likvidation om intet. Utsåge kassan ej likvida-

torer, då godkännandet för kassan återkallats, borde det därför ankomma på offentlig myndighet att utse en eller flera likvidatorer. De, som med vetskap om återkallandet deltog i beslut om fortsättande av kassans verksamhet eller handlade å dess vägnar, borde svara för uppkommande förbindelser en för alla och alla för en såsom för egen skuld. I lagen om ekonomiska föreningar finnes redan bestämmelser meddelade i nu berörda ämnen. Enär emellertid ifrågavarande bestämmelser icke vore avfattade med tanke på sådana likvidationsfall, som åsyftades med de särskilda bestämmelserna i förordningen om jordbrukets kreditkassor, syntes det vara motiverat, att i sistnämnda författning lämnades uttryckliga bestämmelser i ämnet. Härvid syntes det vara att föredraga att, där det enligt det förut sagda måste ankomma på offentlig myndighet att utse likvidatorer, detta åliggande icke, såsom enligt lagen om ekonomiska föreningar, hänskötes till rätten utan till länsstyrelsen, vilken ju handlade frågan om återkallelse av godkännande.

I övrigt syntes de i föreningslagen upptagna bestämmelserna om likvidation och upplösning bliva direkt tillämpliga även vid likvidation, som föranleddes av de speciella stadgandena i förordningen om jordbrukets kreditkassor. Någon upprepning av förstnämnda bestämmelser vore alltså icke erforderlig.

Enligt § 67 förordningen om jordbrukets kreditkassor ägde bank- och fondinspektionen, om centralkassa trädde i likvidation, därunder i avseende å likvidatorer och föreningssammanträde enahanda befogenhet, som, innan kassan trätt i likvidation, enligt förordningen tillkomme inspektionen beträffande styrelse och föreningssammanträde. I överensstämmelse med stadganden i banklagen syntes i förordningen även böra införas föreskrifter om att vid centralkassas likvidation bank- och fondinspektionen skulle äga förordna ombud, som hade att närvara vid likvidatorernas sammanträden, med rätt att yttra sig till protokollet, samt att i övrigt övervaka likvidationen. Likvidatorerna borde vara skyldiga att bereda ombudet tillfälle att när som helst inventera centralkassans kassa och övriga tillgångar samt granska kassans alla böcker, räkenskaper och andra handlingar. Det syntes vara lämpligt att föreskriva skyldighet för ombud att i frågor av vikt samråda med styrelsen för jordbrukskreditkassan.

I anslutning till vad som gällde enligt banklagen borde även beträffande centralkassa föreskrivas — utöver vad härutinnan finnes stadgat i 57 § lagen om ekonomiska föreningar — att sådan kassas egendom under likvidation ej finge avyttras under hand på andra villkor än som det av bank- och fondinspektionen förordnade ombudet godkänt men att ombudet ej utan synnerliga skäl finge motsätta sig av likvidatorerna ifrågasatt försäljning.

Såsom framgår av det föregående avsåge den fråga, som hänskjutits till styrelsen, endast införandet av nya likvidationsbestämmelser för centralkassorna. Emellertid funne styrelsen det vara att förorda att, med tanke på de fall då jordbrukskassa trädde i likvidation enligt nuvarande bestämmelser i § 55 sista stycket förordningen om jordbrukets kreditkassor, de förut föreslagna tekniska föreskrifterna om utseende av likvidatorer m. m. gjordes tillämpliga även i fråga om jordbrukskassor. Dessa föreskrifter borde därför införas i en ny paragraf, § 59 a, under kapitlet angående för centralkassor och jordbrukskassor gemensamma bestämmelser. Även de föreslagna bestämmelserna i § 67 rörande bank- och fondinspektionens befattning med likviderad kassa torde böra gälla såväl centralkassor som jordbrukskassor.

I de avgivna *yttrandena* hava förordats vissa jämkningar i det av styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan framlagda förslaget. *Bank- och fondinspektionen* har sålunda föreslagit, att det till likvidation ledande förfarandet

skall tillgripas, då centralkassa, utöver förluster, som kunna täckas av kassans fonder och tillgängliga vinstmedel, lidit förlust till så stort sammanlagt belopp, att detta motsvarar en tiondel i stället för en femtedel av det belopp, vartill medlemmarnas ansvarighet för centralkassans förbindelser sammanlagt uppgår. Bank- och fondinspektionen har vidare förordnat, att i konstaterat förlustbelopp skall inräknas vad som under de fem närmast föregående räkenskapsåren uttaxerats å centralkassans medlemmar. Ytterligare har inspektionen ansett, att, då fråga om tvångslikvidation är aktuell, man skall bortse från lidna förluster allenast i den mån de kunna täckas av egna fonder och vinstmedel, och i sådant fall icke medgiva, att årsuttaxering må tillgripas för förlusternas nedbringande. Enligt bank- och fondinspektionens mening bör det åligga centralkassa att meddela även inspektionen, då förlust av förut angiven omfattning uppstått. Slutligen har bank- och fondinspektionen förordnat, att den av jordbrukskreditkassans styrelse föreslagna bestämmelsen, att det skulle åligga ombudet, som av inspektionen förordnats för centralkassas eller jordbrukskassas likvidation, att i frågor av vikt samråda med jordbrukskreditkassans styrelse respektive centralkassans styrelse, skulle såsom överflödig utgå.

Bank- och fondinspektionen har såsom motivering för sina förslag i huvudsak anfört följande.

Då den såsom likvidationsanledning angivna storleken av lidna förluster beräknats i förhållande till medlemmarnas ansvarighet, hade detta skett, när denna ansvarighet ansetts fylla väsentligen samma uppgift som bankaktiebolagens fonder, varmed torde avses deras grundfonder. Enligt bank- och fondinspektionens mening förefunnes emellertid här med avseende å värdet såsom säkerhetsunderlag en högst betydande skillnad. En banks grundfond skulle hava kontant inbetalats. Medlemsansvarighetens värde och möjligheten att utnyttja densamma vore däremot enligt vad erfarenheten från såväl här ifrågavarande som andra områden bestyrkta, synnerligen svåra att på förhand bedöma, helst som det vore särskilt under mera allmänt tryckande ekonomiska tider, som ansvarigheten kunde behöva tagas i anspråk. Under det att en banks grundfond vore en fast marginal, som under rörelsens fortgång icke kunde minskas i annan ordning än den, som i banklagen angivits för nedsättning av grundfonden, förefunnes för en centralkassas medlemmar större möjligheter att minska det medlemsansvar, varå centralkassan vore byggd. En centralkassemedlem — och det gällde här kanske en av de mera bärkraftiga — vilken genom den insikt i ekonomiska ting, som hos honom vore representerad, funnit, att centralkassans ställning vore sådan, att likvidationshotet vore överhängande, kunde, om kassan icke desto mindre fortsatte sin rörelse, genom att i tid anmäla sitt utträde undandra sig ansvarigheten för kassans förbindelser. Än vidare borde här beaktas, att om den situation skulle inträffa, att ansvarigheten behöfve tagas i anspråk för täckande av centralkassas förluster, det ofta, på grund av ensidigheten i kassans utlåning och kassans lokalt begränsade verksamhetsområde, kunde vara att förvänta, att ytterligare förluster skulle visa sig förefinnas, något som, särskilt med hänsyn till att kassamedlemmarna såsom bärare av ansvarigheten samtidigt vore gäldenärer, kunde medföra ytterligare svårigheter att utnyttja ansvarigheten.

Av vad sålunda framhållits torde framgå, att medlemmarnas ansvarighet såsom säkerhetsunderlag för en centralkassa vore av väsentligt mindre värde

C e n t r a l k a s s a	Antal andelar	Ansvarighet	Medgiven maximi- inlåning
		1,000-tal kr.	1,000-tal kr.
Gotlands centralkassa.....	9,283	464	1,392
Gävleborgs läns centralkassa	29,264	1,463	4,389
Malmöhus läns centralkassa.....	26,023	1,301	3,903
Mellersta Norrlands centralkassa.....	51,625	2,581	7,743
Mellersta Sveriges centralkassa	29,947	1,497	4,491
Mälarprovinsernas centralkassa	41,712	2,086	6,258
Södra Sveriges centralkassa.....	59,702	2,985	8,955
Västra Sveriges centralkassa.....	23,923	1,196	3,588
Östergötlands centralkassa.....	44,512	2,226	6,678
Övre Norrlands centralkassa	13,368	668	2,004
Samtliga centralkassor	329,359	16,467	49,401
Medeltal pr centralkassa	32,936	1,647	4,940

än grundfonden vore för ett bankaktiebolag. Då inspektionen likväl om ock med tvekan ansett sig böra förordna, att i bestämmelser om tvångslikvidation för centralkassa de lidna förlusternas storlek beräknades i förhållande till medlemmarnas ansvarighet, hade detta skett i brist på annan godtagbar beräkningsgrund. Ansvarigheten hade ju också, såsom styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan framhållit, redan i förordningen om jordbrukets kreditkassor i ett fall antagits såsom beräkningsunderlag, nämligen ifråga om maximum för centralkassas inlåning på bankmässiga räkningar.

De nyss angivna synpunkterna manade emellertid till försiktighet vid bestämmandet av den utsträckning, i vilken centralkassa skulle medgivas att fortsätta sin verksamhet utan att likvidationsförfarande skulle inledas. Styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan hade, såsom redan nämnts, i detta hänseende föreslagit, att de till tvångslikvidation ledande åtgärderna skulle igångsättas först då förlusterna vore så stora, att de, efter avdrag av vad som kunde täckas av fonder jämte vinstmedel samt årsuttaxering, överstege en femtedel av ansvarighetens sammanlagda belopp. Att gå så långt hade inspektionen icke under några förhållanden ansett sig kunna tillstyrka. Det gällde ju här att tvinga en centralkassa att upphöra med sin verksamhet i så god tid, att statsgarantien icke skulle behöva tillgripas och att medlemmarnas ansvarighet icke skulle behöva utnyttjas i alltför stor omfattning.

Efter ingående övervägande hade inspektionen ansett sig böra föreslå, att det till likvidation ledande förfarandet skulle tillgripas, då centralkassa utöver förluster, som kunde täckas av säkerhetsfond och ekonomiska föreningars insatskapital samt vinstmedel, lidit förluster till så stort sammanlagt belopp, att detta motsvarade en tiondel av det belopp, vartill medlemmarnas ansvarighet för centralkassans förbindelser sammanlagt uppginge.

Vid relationstalets beräkning hade inspektionen utgått från att det här borde gälla att bringa skydd för en centralkassas samtliga borgenärer, insättare å bankmässiga räkningar såväl som långivare.

Till belysande i procentuella tal för var och en av de nu verksamma centralkassorna till vilken storlek sådana förluster, som enligt bank- och fondinspektionens förslag skulle föranleda inledande av det till likvidation ledande

Verklig inlåning	Upplåning	Summa	Summa av medgiven max. inlån. och verklig upplån.	10 % av ansvarigheten i för- hållande till			
				verkliga utlåning	verkliga in- och upplåning	medgiven max.- inlåning	summan av max.- in- och upplån. %
1,000-tal kr.	1,000-tal kr.	1,000-tal kr.	1,000-tal kr.	%	%	%	%
1,068	1,250	2,318	2,642	4.3	2.0	3.3	1.7
2,728	5,150	7,878	9,539	5.4	1.9	3.3	1.5
1,251	2,900	4,151	6,803	10.3	3.1	3.3	1.9
5,508	7,425	12,933	15,168	4.7	2.0	3.3	1.7
2,149	4,700	6,849	9,191	7.0	2.2	3.3	1.6
2,932	7,090	10,022	13,348	7.1	2.1	3.3	1.5
4,454	4,566	9,020	13,521	6.7	3.3	3.3	2.2
3,582	2,050	5,632	5,638	3.3	2.1	3.3	2.1
4,366	2,050	6,416	8,728	5.1	3.4	3.3	2.5
1,431	1,725	3,156	3,729	4.6	2.1	3.3	1.8
29,469	38,906	68,375	88,307	5.6	2.4	3.3	1.9
2,947	3,890	6,837	8,830	5.6	2.4	3.3	1.9

förfarandet, skulle kunna uppgå, har inspektionen åberopat förestående tablå.

Rörande innehållet i tablån har inspektionen framhållit:

Uppgifterna hänförde sig till centralkassornas ställning den 30 september 1936, och angåve för varje centralkassa nyssnämnda beräknade förlusters förhållande till den verkliga inlåningen nämnda dag och den för centralkassor i gemen medgivna, efter medlemsansvarighetens sammanlagda belopp beräknade maximiinlåningen, dels var för sig och dels sammanslagen med den upplåning, vederbörande kassa förskaffat sig berörda dag. I upplåning hade då, liksom då det gällde beräkning av maximiinlåning för banker, icke medräknats postremissväxlar och rediskonterade växlar. Vid maximiinlåning och aktuell upplåning utvisade tablån för de flesta centralkassorna procentuella tal nära två procent.

Bank- och fondinspektionen har därefter vidare anfört:

Till jämförelse kunde nämnas, att ett bankaktiebolag med en grundfond å en miljon kronor, som sålunda ägde mottaga inlåning — däri inbegripen såväl inlåning å bankmässiga räkningar som upplåning — intill fem gånger detta belopp eller alltså fem miljoner kronor, vore skyldigt att tvångslikvidera, då bolaget lidit så stora förluster, att tio procent av grundfonden, sålunda 100,000 kronor, förlorats. Likvidationsanledning föreläge alltså, då bankens förluster uppginge till två procent av den bankmässiga inlåningens och upplåningens sammanlagda maximibelopp.

Vid maximiinlåning, där en jämförelse lättast kunde ske, skulle med inspektionens förutnämnda förslag reglerna för tvångslikvidation för mindre bankaktiebolag och för centralkassor komma att i stort sett verka på likartat sätt. Inspektionens i det föregående angivna inställning till frågan om ansvarighetens lämplighet såsom underlag vid nu ifrågavarande beräkningar hade emellertid föranlett inspektionen att i någon mån skärpa de föreslagna reglerna i fråga om centralkassor. Detta hade ansetts böra ske på sådant sätt, att vid bestämmande av den gräns, vid vilken det till likvidation ledande förfarandet skulle vidtagas, hänsyn skulle tagas till huruvida under viss förtgången tid, exempelvis fem år, årsuttaxering skett. Det låge i öppen dag, att en årsuttaxering och än mera flera dylika minskade de ansvariga central-

kassem medlemmarnas resurser för fullgörande av ytterligare erforderliga inbetalningar på grund av sin ansvarighet. Därigenom minskades också ansvarighetens värde såsom underlag i nu förevarande hänseende. Inspektionen föreslog därför, att i sådant fall, då under de fem närmast föregående räkenskapsåren uttaxering ägt rum, det ifrågavarande förfarandet skulle inledas, därest de vid bokslut eller eljest påvisade förlusterna, utöver egna fonder och vinstmedel, uppginge till ett sammanlagt belopp, som, inberäknat vad sålunda uttaxerats, motsvarade en tiondel av det belopp, vartill medlemmarnas ansvarighet för centralkassans förbindelser tillhoppa uppginge.

Det borde framhållas, att jämväl i annat avseende än nu särskilt angivits inspektionens förslag skilde sig från det av styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan uppgjorda. Under det att man enligt kassastyrelsens förmenande skulle vid bedömning av frågan om tvångslikvidation taga hänsyn till uppkomna förluster allenast till den del dessa icke kunde täckas av förutom egna fonder och vinstmedel jämväl en årsuttaxering, skulle enligt inspektionens förslag bortses allenast från sådana förluster, som kunde täckas av egna fonder och vinstmedel. I en sådan situation som den förutsatta, då det kunde gälla att taga i anspråk ansvarigheten i större utsträckning än den för en årsuttaxering bestämda, kunde man nämligen enligt inspektionens förmenande icke lämpligen tillgripa en årsuttaxering. Ej heller borde man enligt inspektionens förmenande i en dylik situation lämna öppet för en centralkassa att genom att beräkna en årsuttaxering uppskjuta en överhängande tvångslikvidation.

Verkningarna av inspektionens och styrelsens för svenska jordbrukskreditkassan förslag framginge av följande sammanställning av förlustbelopp, inklusive förluster som efter de skilda beräkningsgrunderna skulle täckas av tillgängliga medel, som de olika centralkassorna enligt deras ställning den 30 september 1936 skulle hava lidit för att frågan om tvångslikvidation skulle hava blivit aktuell:

Centralkassa	Förluster enligt	
	bank- och fondinsp. förslag kr.	kassa styrelsens förslag kr.
Gotlands centralkassa	69,000	129,000
Gävleborgs läns centralkassa	250,000	441,000
Malmöhus läns centralkassa	148,000	317,000
Mellersta Norrlands centralkassa	424,000	759,000
Mellersta Sveriges centralkassa	185,000	379,000
Mälardalens län centralkassa	291,000	562,000
Södra Sveriges centralkassa	554,000	942,000
Västra Sveriges centralkassa	194,000	349,000
Östergötlands centralkassa	282,000	572,000
Övre Norrlands centralkassa	83,000	170,000.

Utöver vad sålunda framhållits hade det av styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan utarbetade förslaget allenast i följande avseenden föranlett erinringar från inspektionens sida.

Enär det måste vara av samma vikt för bank- och fondinspektionen som för länsstyrelsen och jordbrukskreditkassan att erhålla kännedom om att anledning till inledande av det till tvångslikvidation förande förfarandet visat sig förefinnas, borde det åligga centralkassa att därom även underrätta inspektionen.

Enligt bestämmelse i § 67 av förslaget skulle det åligga ombud, som av inspektionen förordnats för centralkassas eller jordbrukskassas likvidation,

att i frågor av vikt samråda med styrelsen för jordbrukskreditkassan eller, då fråga vore om jordbrukskassas likvidation, med styrelsen för vederbörande centralkassa. Att så torde, där så erfordrades, ske även utan en särskild föreskrift i ämnet, kunde tagas för givet, men om sådan hänvändelse borde det lämpligen tillkomma inspektionen att i förekommande fall anmoda sitt ombud. Inspektionen ansåge förty, att bestämmelsen såsom onödig borde utgå.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava i sitt yttrande biträtt bank- och fondinspektionens förslag, att likvidationsförfarandet skulle tillgripas, då centralkassa lidit förluster till så stort belopp, att detta motsvarade en tiondel av det belopp, vartill medlemmarnas ansvarighet för kassans förbindelser uppginge. I övrigt hava fullmäktige i riksgäldskontoret i huvudsak anslutit sig till det av styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan framlagda förslaget.

Ur fullmäktiges yttrande må här i övrigt återgivas följande.

Vid övervägande av den föreliggande huvudfrågan d. v. s. fastställandet av relationstalet mellan en centralkassas förluster och dess medlemmars ansvarighet, innan likvidationstvång borde inträda, hölle fullmäktige visserligen före, att jordbrukskreditkassans styrelse anfört goda skäl för sitt förslag i detta avseende. Med hänsyn till de bestämda uttalanden, som bank- och fondinspektionen gjort i denna fråga, syntes emellertid försiktigheten bjuda att ej sträcka sig så långt som kassans styrelse föreslagit. Fullmäktige ansåge sig därför böra ansluta sig till inspektionens förslag, enligt vilket det till likvidation ledande förfarandet skulle tillgripas, då centralkassas förluster motsvarade en tiondel av det belopp, vartill medlemmarnas ansvarighet sammanlagt uppginge.

Vad härefter beträffade bank- och fondinspektionens förslag, att i konstaterat förlustbelopp skulle inräknas vad som under de fem närmast föregående räkenskapsåren hade uttaxerats å centralkassas medlemmar, skulle en dylik föreskrift innebära en komplicering av författningsbestämmelserna, som näppeligen syntes fullmäktige vara betingad av några mera vägande skäl och på grund därav torde kunna utgå. Det syntes nämligen kunna starkt ifrågasättas, huruvida den omständigheten, att en jordbrukare under ett eller annat år drabbats av en uttaxering, vilken — då densamma ej finge överstiga 3 procent av hans ansvarighet för centralkassans förbindelser och alltså kunde uppgå till högst en krona 50 öre för andel — i förhållande till hans driftsutgifter i övrigt måste anses vara av mycket underordnad betydelse, rimligen kunde antagas påverka hans förmögenhetsställning på sådant sätt, att hans möjligheter att fullgöra eventuellt ytterligare erforderliga inbetalningar på grund av hans ansvarighet nämnvärt förminskades.

I viss konsekvens med vad sålunda föreslagits av bank- och fondinspektionen stode även förslaget, att vid avgörandet om centralkassa skulle tvångslikvidera hänsyn icke borde få tagas till möjlighet att verkställa uttaxering för löpande året. Enligt inspektionens mening kunde man nämligen i en sådan situation som den förutsatta, då det kunde gälla att taga i anspråk ansvarigheten i större utsträckning än den för en årsuttaxering bestämda, icke lämpligen tillgripa en årsuttaxering. Gentemot denna uppfattning kunde erinras om att enligt förordningen om jordbrukets kreditkassor till centralkassa anslutna jordbrukskassor »vid behov» skulle vara underkastade uttaxering. Det kunde ifrågasättas, om vid ett sådant utpräglat behov av uttaxering, varom här vore fråga, nämnda bestämmelser borde sättas ur kraft. Bortsett från denna invändning kunde det sägas, att inspektionens förslag i sak innebure, att relationstalet — en tiondel av ansvarigheten

— minskades med beloppet av ett års uttaxering, d. v. s. tre procent av ansvarigheten.

Inom fullmäktige har *reservation* avgivits av fullmäktiges vice ordförande herr Hallin, som ansett det angivna maximibeloppet för centralkassas förluster ej böra fastställas till lägre belopp än femton procent av medlemsansvarigheten.

I reservationen har i övrigt anförts i huvudsak följande.

Då det gällde att bedöma innebörden av styrelsens för svenska jordbrukskreditkassan förslag, att centralkassas skyldighet att tvångslikvidera på grund av lidna förluster skulle inträda, då dessa överstege en femtedel d. v. s. tjugo procent av beloppet för medlemmarnas ansvarighet, hade man att taga hänsyn till de siffror, som i en vid förslaget fogad sammanställning meddelades till belysande av detsamma innebörd. Av denna sammanställning framginge bland annat att — om centralkassorna antoges hava lidit förluster uppgående till de i förslaget angivna maximibeloppen och om täckning härför beräknats av fondmedel, årsuttaxering och medlemsansvar — medlemmarnas härefter återstående ansvarighet skulle uppgå till omkring 13 miljoner kronor. Annan utlåning än primärlån belöpte sig till omkring 39 miljoner kronor. Dessa siffror innebure, att även sedan de förluster täckts, som utgjorde grund för tvångslikvidation, medlemmarnas ansvarighet täckte en förlustrisk motsvarande ytterligare omkring en tredjedel av andelskrediten. Det kunde erinras att, i den mån andelskrediten komme att erhålla ökad omfattning, jämsides därmed även antalet medlemmar och deras ansvarighet kunde antagas undergå motsvarande stegring. Det förefölle därför, som om den säkerhet, de föreslagna likvidationsreglerna sålunda innebure, skulle medföra tillräcklig trygghet för centralkassornas insättare, långivare och ansvariga medlemmar, och det kunde på den grund knappast synas motiverat att göra ifrågakarande likvidationsregler strängare än som föreslagits av styrelsen.

I anledning av vad bank- och fondinspektionen föreslagit med syfte, att centralkassa skulle vara skyldig att tvångslikvidera redan vid betydligt lägre förlustbelopp än som angivits i styrelsens för jordbrukskreditkassan förslag, torde kunna konstateras, att, om en sådan skärpning av likvidationsreglerna ansåges önskvärd, densamma syntes kunna genomföras utan olägenhet för centralkassorna, i den mån skärpningen icke dreves allt för långt. Hur relationstalet för lidna förluster i förhållande till medlemmarnas ansvarighet borde bestämmas, borde bero på avfattningen i övrigt av ifrågakarande bestämmelser.

Efter att hava på av fullmäktige anförda skäl avstyrkt bank- och fondinspektionens övriga förslag rörande ändring i bestämmelserna angående skyldighet för centralkassa att träda i likvidation, har reservanten vidare anförts:

Om emellertid, trots de invändningar, som kunde riktas mot ifrågakarande av bank- och fondinspektionen föreslagna särregler, dessa likväl ansåges böra genomföras, syntes det i författningen angivna maximibeloppet för centralkassas förluster ej böra fastställas till lägre belopp än femton procent av medlemsansvarigheten, vilket med tillämpning av inspektionens sist omnämda särregel, avseende att för förlusternas nedbringande icke finge anlitas ett års uttaxering, i praktiken blev tolv procent.

Bank- och fondinspektionen hade fäst uppmärksamheten på att en centralkassemedlem, genom att i tid anmäla sitt utträde ur kassan, kunde undandra sig ansvarigheten för dennas förbindelser. Detta kunde visserligen vara riktigt. Emellertid borde uppmärksammas att, enligt 70 § föreningsla-

gen, avgången medlem ej vore fri från sin ansvarighet, där förenings tillgångar avträdas till konkurs efter ansökning, som gjordes inom ett år från det avgången kungjorts. Fordringsägare, som förmenade, att bärkraftiga medlemmar i större utsträckning avginge ur centralkassa, hade alltså möjlighet att uppsäga sin fordran och, om densamma ej fullgjordes, söka kassan i konkurs, varvid han enligt det nyss sagda inom viss tidrymd kunde hålla sig även till redan avgångna medlemmar. Det torde emellertid kunna antagas, att sådana fall, som avsåges av bank- och fondinspektionen, saknade större praktisk betydelse.

Det kunde förtjäna påpekas, att bank- och fondinspektionen i sitt ändringsförslag till § 35 i förordningen om jordbrukets kreditkassor tydligen utgått från att i beteckningen fonder även inginge jordbruksekonomiska föreningars insatskapital. Då det i denna förordning ej meddelades några bestämmelser om sådant insatskapital utan reglerna härom återfunnes i särskild författning, kunde det måhända bli nödvändigt att vid antagande av de utav inspektionen förordade särbestämmelserna ytterligare komplettera dessa genom en hänvisning till nyssnämnda särskilda författning. Denna vore i övrigt icke omnämnd i förordningen om jordbrukets kreditkassor (jämför § 19).

Vad anginge bank- och fondinspektionens förslag, att styrelse för centralkassa skulle lämna meddelande även till bank- och fondinspektionen om likvidationsanledning på grund av inträffade förluster, syntes intel vara att erinra häremot. Att styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan icke upptagit något förslag härom vore beroende på att någon skyldighet att göra anmälan till inspektionen ej förelåge vid sådan likvidationsanledning, som avsåges i § 36 av gällande förordning och man utgått ifrån, att bestämmelserna bort vara likformiga. Mot utslutandet av den föreslagna bestämmelsen om skyldighet för inspektionens ombud att i vissa fall samråda med jordbrukskreditkassans respektive centralkassans styrelse vore intet att erinra.

Gällande författningar rörande jordbrukets kreditkasserörelse sakna för närvarande bestämmelser angående skyldighet för centralkassa att träda i likvidation, då kassans ställning i mera avsevärd grad försämrats. Med hänsyn till att centralkassorna numera äga driva i det närmaste fullständig bankrörelse och sålunda i viss utsträckning äro att jämställa med bankaktiebolag och sparbanker, torde för centralkassorna i likhet med vad som gäller i fråga om bankerna böra upptagas närmare bestämmelser angående skyldigheten för kassorna att likvidera, då fonderna nedgått till visst belopp eller kassorna eljest lidit vissa förluster. Avsaknaden av bestämmelser i sådant hänseende finner jag i likhet med riksdagen vara en brist i lagstiftningen rörande kassorna som bör snarast avhjälpas. Jag förordar alltså, att förslag till bestämmelser härutinnan nu föreläggas riksdagen.

De av styrelsen för jordbrukskreditkassan föreslagna föreskrifterna i ämnet, vilka i viss utsträckning ansluta sig till de stadganden rörande skyldighet att vid mera omfattande förluster träda i likvidation, som gälla för bankaktiebolag, finner jag mig i stort sett kunna biträda. Den förordade föreskriften, att de förluster, som skola föranleda likvidationsförfarande, sättas i relation till medlemmarnas i kassan ansvarighetsbelopp torde få anses fullt godtagbar. Någon lämpligare beräkningsgrund lär för övrigt såsom också framgår av yttrandena knappast stå att finna.

Vad härefter angår frågan till vilken storlek centralkassas förluster skola

*Departements-
chejen.*

uppgå för att likvidationstvång skall inträda, anser jag i likhet med bank- och fondinspektionen samt fullmäktige i riksgäldskontoret försiktigheten bjuda, att det till likvidation ledande förfarandet bör tillgripas redan då centralkassas förluster motsvara en tiondel av det belopp, vartill medlemmarnas ansvarighet sammanlagt uppgår. Genom att ifrågavarande relationstal sättes till en tiondel av medlemmarnas ansvarighetsbelopp i stället för en femtedel såsom i förslaget förordats, torde kassans insättare och ansvariga medlemmars intressen bliva på ett mera tillfredsställande sätt tillgodosedda. Å andra sidan torde bestämmelsen i fråga icke komma att bliva alltför sträng för centralkassorna och onödigtvis framtvinga likvidationsförfarande. Såsom av den av bank- och fondinspektionen verkställda utredningen framgår torde vid maximiinlåning regeln komma att verka i stort sett som motsvarande bestämmelse i banklagen vid dess tillämpning å mindre bankaktiebolag.

De av bank- och fondinspektionen i övrigt ifrågasatta skärpningarna i de av styrelsen för jordbrukskreditkassan föreslagna bestämmelserna rörande skyldighet för centralkassa att träda i likvidation finner jag mig däremot icke kunna förorda. Såsom fullmäktige i riksgäldskontoret framhållit torde den föreslagna föreskriften, att i förlustbeloppet skall inräknas vad de fem närmaste räkenskapsåren uttaxerats å centralkassas medlemmar icke i någon nämnvärd grad bidraga till säkerställande av fordringsägarnas och de ansvariga medlemmarnas intressen. Å andra sidan torde emellertid föreskriften i icke obetydlig grad komplicera författningsbestämmelserna. Bank- och fondinspektionens förslag, att vid fråga om tvångslikvidering hänsyn icke skall få tagas till möjligheten att verkställa uttaxering för löpande året, innebär såsom fullmäktige i riksgäldskontoret påpekat i sak, att förberörda relationstal minskas med beloppet av ett års uttaxering, d. v. s. med tre procent av ansvarigheten, vilket enligt min mening skulle innebära en alltför långt gående skärpning av förslaget.

Det av bank- och fondinspektionen framställda önskemålet, att i likvidationsbestämmelserna upptages en föreskrift därom, att även inspektionen skall underrättas, när sådan förlust, som föranleder tvångslikvidation, inträffar, torde däremot böra vinna beaktande.

Styrelsen för jordbrukskreditkassan har i sitt förslag beträffande förfarandet sedan likvidationsskyldighet inträtt upptagit vissa föreskrifter, som avvika från de nu enligt lagen om ekonomiska föreningar i sådant avseende gällande bestämmelserna. Sålunda har styrelsen ansett det böra ankomma på länsstyrelsen i stället för rätten att vid tredska från föreningens sida utse likvidatorer. Styrelsen har i sammanhang härmed i sitt förslag utslutit den i föreningslagen förekommande föreskriften att, därest förening skulle tredskas att träda i likvidation, oaktat likvidationsanledning föreligger, rätten skall på ansökan av föreningsmedlem eller styrelseledamot och efter föreningens hörande förklara, att föreningen skall träda i likvidation. En bestämmelse i detta avseende torde emellertid även böra finnas, då fråga är om centralkassas likvidation. Med hänsyn härtill och då några vägande skäl för det föreslagna överflyttandet till länsstyrelsen av rättens funktion

att vid tredska från centralkassas sida utse likvidatorer knappast torde föreligga, finner jag mig böra föreslå, att i förevarande hänseende alltjämt föreningslagens föreskrifter i ämnet skola förbli gällande.

Vad angår de av styrelsen för jordbrukskreditkassan föreslagna bestämmelserna rörande rätt för bank- och fondinspektionen att förordna ombud att övervaka likvidationen samt angående likvidatorernas skyldighet gentemot ombudet ävensom stadgandet angående ombudets godkännande vid underhandsförsäljning av kassans egendom torde dessa föreskrifter i huvudsak vara ändamålsenliga. Dock torde på sätt bank- och fondinspektionen förordat föreskriften, att ombudet i vissa fall skall rådgöra med styrelsen för jordbrukskreditkassan respektive vederbörande centralkassa, såsom överflödig kunna utgå.

De av mig nu förordade bestämmelserna rörande skyldighet för centralkassa att likvidera torde i enlighet med vad styrelsen för jordbrukskreditkassan föreslagit lämpligen böra upptagas såsom § 35 i förordningen om jordbrukets kreditkassor i stället för den genom 1936 års förordning upphävda paragrafen. I samband med införandet av nu ifrågavarande bestämmelser torde de av styrelsen för jordbrukskreditkassan föreslagna omredigeringarna av bestämmelserna i §§ 36 och 37 böra vidtagas för vinnande av bättre sammanhang mellan de nya och de gamla bestämmelserna. Dessa omredigeringar föranleda även en mindre jämkning i § 17. Föreskrifterna rörande bank- och fondinspektionens ombud torde böra upptagas i § 67.

På sätt i förslaget förordats torde de nya bestämmelserna böra träda i kraft den 1 juli 1937.

I överensstämmelse med vad nu anförts har inom jordbruksdepartementet utarbetats *förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor.*

Jag torde härefter få upptaga till behandling förutberörda *anslagsfrågor*. Å riksstaten för innevarande budgetår är till revision av jordbrukskasserörelsen m. m. upptaget ett reservationsanslag av 100,000 kronor. Detta anslag avses huvudsakligen skola dels lämna bidrag till kostnader för revisions-, instruktions- och organisationsverksamhet inom jordbrukskasserörelsen, dels ock täcka bank- och fondinspektionens kostnader för tillsyn över rörelsen. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1937/1938 har styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan gjort framställning om anslag för ifrågavarande ändamål med oförändrat belopp. Såsom jag erinrade vid förevarande anslagsfrågas behandling under punkt 111 i nionde huvudtiteln av innevarande års statsverksproposition uttalade föredragande departementschefen i samband med framläggande av proposition nr 249 till 1936 års riksdag, varigenom förslag om jordbrukskasserörelsens ställande under bank- och fondinspektionens tillsyn förelades riksdagen, att det för täckande av tillsynskostnaderna erforderliga beloppet rätteligen borde uttagas av de olika jordbrukskreditkassorna i förhållande till omfattningen av deras verksamhet men att, då grunderna för kassornas andel i tillsynskostnaderna ej kunde bestämmas utan när-

mare utredning, hela beloppet borde gäldas av svenska jordbrukskreditkassan. För möjliggörande härav borde, enligt vad departementschefen vidare anförde, för budgetåret 1936/1937 vidtagas en motsvarande höjning av det belopp, som från reservationsanslaget till revision av jordbrukskasserörelsen m. m. ställdes till kassans disposition.

I överensstämmelse härmed anvisade riksdagen ock på förslag av Kungl. Maj:t till Jordbrukets kreditkassor: Revision av jordbrukskasserörelsen m. m. för innevarande budgetår förenämnda reservationsanslag av 100,000 kronor, därav 40,000 kronor för bestridande av bank- och fondinspektionens tillsynskostnader.

Utredning har sedermera enligt Kungl. Maj:ts beslut verkställt av styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan rörande dels de grunder, efter vilka jordbrukets kreditkassor borde bidra till kostnaderna för bank- och fondinspektionens verksamhet, däri inbegripna de kostnader, vilka vore gemensamma för inspektionen i dess helhet, dels ock därmed sammanhängande frågor angående förvaltningsbidrag av statsmedel till jordbrukskasserörelsen.

För sistberörda ändamål finnes för innevarande budgetår upptaget ett förslagsanslag av 375,000 kronor. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1937/1938 har styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan såsom jag anført vid behandlingen av detta anslag under punkt 112 i statsverkspropositionen hemställt, att till ifrågakvarande ändamål måtte anvisas ett förslagsanslag av 350,000 kronor. Styrelsen har rörande anslagsbehovet anført bland annat följande.

Till grund för den närmare beräkningen av anslagsbehovet för budgetåret 1937/1938 borde läggas förhållandena vid 1937 års utgång. På grund härav kunde det erforderliga beloppet icke för det dåvarande med säkerhet fixeras, varför beräkningen lämpligen finge byggas på nu tillgängliga siffror beträffande de för anslags storlek bestämmande förhållandena. Med angivna utgångspunkt skulle förvaltningsbidragen utgöra:

för Svenska jordbrukskreditkassan, 0.025 % å en utlåning av 37.5 miljoner kronor	9,375 kronor
för 8 centralkassor, 100 kronor för envar av 690 jordbrukskassor och 234 ekonomiska föreningar	92,400 »
för 2 centralkassor, 200 kronor för envar av 91 jordbrukskassor och 29 ekonomiska föreningar	24,000 »
för 429 jordbrukskassor med cirka 48,000 medlemmar å 2 kronor	96,000 »
för 352 jordbrukskassor med cirka 28,000 medlemmar å 4 kronor	112,000 »
	<hr/>
	eller tillsammans 333,775 kronor.

Angivna summa syntes med hänsyn till kasserörelsens sannolika utveckling under den tid, som återstode till 1937 års utgång, böra höjas till i runt tal 350,000 kronor.

Jag erinrar, att jag vid behandlingen av förenämnda två anslagsfrågor under punkterna 111 och 112 i statsverkspropositionen anført, att med hänsyn till nyssberörda utredning, vilken då icke förelåg färdig, förevarande anslag borde i riksstaten allenast upptagas med beräknade belopp. Vid beräk-

andet av beloppet för anslaget till revision av jordbrukskasserörelsen m. m. utgick jag från att under nästkommande budgetår å jordbrukskasserörelsen belöpande andel i kostnaderna för bank- och fondinspektionen skulle bestri- das av kassorna och att således anslag för detta ändamål icke behövde upp- tagas under nionde huvudtiteln. Anslaget beräknades med hänsyn härtill till 60,000 kronor. Med utgångspunkt från nyssberörda antagande och under förutsättning att kasserörelsens andel i inspektionens kostnader uppginge till 60,000 kronor, förordade jag vidare, att förvaltningsbidraget åt jordbruks- kasserörelsen höjdes till i runt tal 400,000 kronor.

Såsom framgår av den förut denna dag framlagda propositionen angåen- de anslag till avsättning till jordbrukskassetillsynens fond m. m. blir den av mig beräknade höjningen av det av styrelsen för svenska jordbrukskredit- kassan till förvaltningsbidrag äskade beloppet icke erforderlig. Anslaget till förvaltningsbidrag till jordbrukskasserörelsen torde vid sådant förhållande och då någon erinran icke torde vara att göra mot det av styrelsen för jord- brukskreditkassan föreslagna beloppet böra bestämmas till 350,000 kronor.

Vad angår anslaget till revision av jordbrukskasserörelsen m. m. torde det- ta, med hänsyn till att från detsamma ersättning till allmänna ombud icke vidare torde komma att utgå, kunna sänkas med i runt tal 7,000 kronor. Jag förordar alltså, att ifrågavarande anslag bestämmes till 53,000 kronor. Be- träffande anslaget användning avses, på sätt närmare framgår av nyss- nämnda proposition, skola gälla, att de medel, som från anslaget ställas till svenska jordbrukskreditkassans förfogande, må utbetalas först sedan jord- brukskreditkassan till statsverket inlevererat det belopp, som kassan kan bliva ålagd att erlägga såsom bidrag till bank- och fondinspektionens kost- nader för jordbrukskassetillsynen.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag,

dels att omförmälda inom jordbruksdepartementet utarbe- tade författningsförslag måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande,

dels ock att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att

- 1) till *Jordbrukets kreditkassor: Revision av jordbrukskasserörelsen m. m.* för bud- getåret 1937/1938 anvisa ett *reservations- anslag* av kronor 53,000
- 2) till *Jordbrukets kreditkassor: Förvalt- ningsbidrag till jordbrukskasserörelsen* för budgetåret 1937/1938 anvisa ett *för- slagsanslag* av » 350,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-

Kungl. Maj:ts proposition nr 239.

Regenten bifall och förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Rune Thygesen.